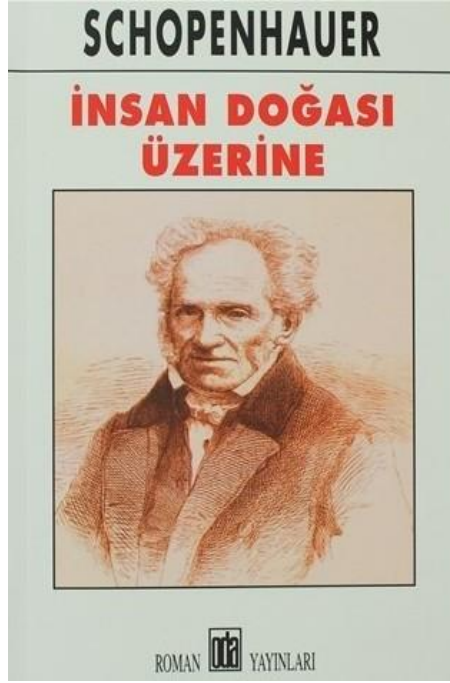

Arthur Schopenhauer, *İnsan Doğası Üzerine*, çev. Elif Yıldırım (İstanbul: Oda yayınları, 2019), 95 s.

AYŞE BEYZA KÖROĞLU^a

Arthur Schopenhauer (22 Şubat 1788, Danzig - 21 Eylül 1860, Frankfurt), Alman bir filozof, yazar ve eğitmendir. Schopenhauer, Alman felsefe dünyasındaki ilklerdendir ve dünyanın anlaşılmaz, akılsız prensipler üzerine kurulu nedenselliklerinin olduğunu söyleyerek dikkatleri çekmiştir. Ayrıca Schopenhauer, Nietzsche'nin ilk akıl hocasıdır. Felsefenin ilkesel bir kavramı irade kavramıdır. Dünyanın özü ve gerçekliği irade iken, fenomenlerden oluşan dünya, tasarımdan başka bir şey değildir. İrade, Schopenhauer felsefesinde kendini bir zorunluluk olarak gösterir, ki onun düşüncesindeki kötümserliğin ve karamsarlığın kaynağı da esas olarak budur. İnsan, tamamen kurtulamayacak olsa da istencin emrine boyun eğerek acı ve kederden kısmen kurtulabilir. Bu noktada Schopenhauer'ın düşüncelerinin belirli ölçüde, kaderciliğin ağır bastığı doğu felsefelerine yakınlaştığı söylenebilir.

^a Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, LEE, Felsefe ve Din Bilimleri Programı
ayse.koroglu@hbv.edu.tr

Scheopenhaur bu eseri kötümser ve karanlık bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Onun genel felsefesi de bu temeldedir. Kitap 6 bölümden oluşmaktadır, bu bölümlerin her birinde insanı anlamaya yönelik çeşitli ipuçları sunmaktadır. Kitapta sık sık diğer eserlerine ben bunu zaten filan eserimde söylemiştim diyerek gönderme yapar. Kant'ın ahlak öğretisine göndermelerde bulunur.

İnsan doğasını tartışmaya açtığı ilk kısımda fiziki dünyanın büyüklüğü ile bizim iç dünyamız arasındaki ilişkiyi ahlak kavramı ile örtüştürür. "Zihin ve karakterin gerçek bir yoldan çıkmışlığı ile aslını isterseniz hiç de kuşkusuz imanın deccalın şahsında kişiselleşmesidir." diyerek Ahlakın bütün zamanların en gerçek ve en sağlam doğrusuna ulaşmanın tek yolu olduğunu söyleyerek ahlakın önemini belirtir. (s. 7-8) Ahlakın erdem değerlerle ötüşebilmesi için kötülöklere tümenden karşı duruş içinde olunması gerekliliğini açıklamıştır. Kitapta kötölöklere nedeni farklı költürlere göre değişkenlik gösterse de genel olarak tembellik, şehvet, açęözlölük, savurganlık, hırs öfke ve kıskançlık olarak ele alınmıştır. Savurganlık ele alınırken Kur'an-ı Kerim'den ayet örneği verilmiştir. İnsanın erdemleri tamamlayabilmesi için irade sahibi olmasının yeterli olacağını belirtmiştir. Kitabın bu bölümünde tek tek kötölöklere ele almış insan psikolojisini de göz önünde bulundurarak analiz etmiştir. Bu analizlerin sonucu olarak insanı tanımlamanın çok zor olduğunu belirtmiş ve pek çok insan diğer bir insanı gerçek özellikleriyle tanıyabilseydi dehşete kapılırdı cümlesiyle sağlamlaştırmıştır. (s. 16-17) Sonra insanların kötü taraflarını hayvanların özellikleriyle karşılaştırma yapmış insanı hayvandan daha zalim bir varlık olarak tanımlamıştır. En sonunda ise insanın acımadan öldürme, davranışını göz önüne alarak onun vahşi bir hayvan olduğu kanaatine varmıştır.

Schopenhauer bu insan tanımlaması oldukça acımasız gözüküyor ve onun karamsar bakış açısını hiç şüphesiz göz önüne seriyor. İnsan gerçekten de bu kadar vahşi bir hayvan mıdır? Böyle bir tanımlama yaptığımız da insandan kastımızın ne olduğu önemlidir. Sonuçta tüm insanlar aynı karakterde değildir. Aynı ailede doğup büyümüş aynı şartlarda yaşamış insanlar arasında zıtlıklar,

farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Her insanın bir olaya verdiği tepki farklıdır. Tüm insanları böyle bir zalimlik içinde değerlendirmek çok da haklı bir değerlendirme gibi gözüküyor.

Kitabın ikinci kısmı “Hükümet” başlığı altındadır, bu bölümde halk kavramı üzerinde durulmuştur. İnsanların farklılıklarına rağmen eşit haklara sahip olmaları gerektiği vurgulanmıştır. (s. 32) Gücün önemine vurgu yapılmış ve farklı düşünürlerin güç ile halk arasındaki ilişkilendirmelerini aktarmıştır. Adaletle ilgili yakınlarda bulunmuş dünyada hüküm sürenin aslında adaletsizlik olduğunu söylemiştir. (s. 33) Bu bölümde monarşi ve cumhuriyet yönetim biçimlerini karşılaştırır ve monarşi sistemini övmüştür. Shakespeare oyunundan kesitler vermiş cumhuriyet yönetimin yapay olduğunu ve sadece düşünce ürünü olduğunu ileri sürmüştür. Dünyada kurulmuş hükümetler yalnızca kendilerine ait sorumlulukları yerine getirmiş olsalardı dünya bir cennet halini alırdı düşüncesiyle bu hükümetleri de eleştirmiştir.

Diğer bölüm olan “İstem ve Boyun Eğme” kısmında ise kişisel özgürlüğün aslında var olmadığını belirtmiştir. İnsanın iradesinin eğitim ile değiştirilmeyeceğini öne sürmüş insanın karakterinde gen yapısının önemini vurgulamıştır.

Kitabın karakter kısmında da insanın en önemli görevinin kendini aramak olduğunu, kendi varlığımızın başkalarının varlığıyla bağlantılı olarak yaratıldığını ileri sürmüştür. İnsanın kendini kötü davranışlardan korurken yalnızca kendi çıkarını değil çevresindeki insanlara gelebilecek zararları düşünerek hareket etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Zihinsel farklılıklarının nedeninin beyinden ve sinir sisteminden kaynaklandığını, iradi gücün ise zihinsel farklılıklarla birlikte ahlaki değerler nedeniyle farklılaştığı öne sürmektedir.

Schopenhauer’in bu fikirleri oldukça mantıklı gözüküyor çünkü hiçbir insan kendi kendine var olmamıştır. Doğduğu aile, generinden gelen özellikler insanın ahlaki yapısını büyük derecede etkiler. İnsanın yapacağı işleri düşünürken bencillik etmemesi de sadece kendiyile ilgili değildir dünyanın daha iyi bir yer olması için

diğer insanları da düşünerek hareket etmesi gayet yerindedir.

Ahlaki içgüdü kısmında ise içgüdü ile yapılan eylemlerin anlaşılabilmesi için arkaplandaki nedenlerin de incelenmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Bu bölümde Platon'un içgüdü tanımından yola çıkılarak ahlaki eyleme değinmiş, Kant'a göndermeler yaparak ahlaki içgüdü'nün mantık dahilinde geliştirilebileceğini savunmuştur.

Kitabın son kısmı olan Ahlaki düşünceler kısmında ise kısa pasajlar halinde ahlak, erdem, onur, masumiyet, mütevazilik, dostluk, hoşgörü ve iyi huylu olmanın ruha etkisini ve ahlak yasasının kurallarıyla uyumunu dile getirmiştir. Modern dönemlerde insanın yapısının çeşitli şekilde bozulduğunu açıklarken insanın irade gücünü kullanımı ahlak gelişiminde öncelik olarak kabul etmiştir.

Kitap her ne kadar karamsar bir yaklaşımla yazılmış olsa da insana dair tanımlamaların hepsini haksızlık görmek adaletli bir yaklaşım olmayacaktır. Olması gereken insani ve toplumsal kuralları açıkça belirtmiştir. İnsanın kendi tanıma yolunda iyi bir yol açıcı eser olarak görünüyor.